

Бенкет під час чуми (переклад О. Грязнова)

Олександр Пушкін

(Із Вільсонової трагедії: The city of the plague)

Вулиця. Накритий стіл. Кілька чоловіків і жінок,
що бенкетують.

М о л о д и й ч о л о в і к
Вельмишановний голово! Я хочу
Усім нам нагадати про людину,
Чиї постійні вигадки і жарти,
Чиї слівця і відповіді гострі,
Такі дошкульні і такі дотепні,
Нам оживляли бесіду застільну
І розганяли морок, котрий нині
Зараза, гостя наша, насилає
На кращі, найблискучіші уми.
Недавно зовсім наш загальний регіт
Його насмішки славив; неможливо,
Щоб ми серед веселого бенкету
Забули Джаксона! Тут навіть крісло
Стоїть порожнє, нібито чекає
Жартівника — та він уже пішов
В своє холодне житло під землею...
Хоч, певне, красномовніший язык
Не замовкав до нього у могилі;
Та нас багато ще живих, і нам
Ще сумувати нічого. Отож,
Я пропоную вшанувати пам'ять
З веселим дзвоном келихів і сміхом,
Немов би він живий.

Г о л о в а

Він вибув перший
Із кола нашого. Тож пиймо мовчки
За упокій його...

М о л о д и й ч о л о в і к

Хай буде так!

Всі п'ють мовчки.

Г о л о в а

Твій голос, мила Мері, так виводить

Пісень народних жалісливі звуки;

Тож заспівай нам сумно і протяжно,

Щоб потім безоглядніше віддатись

Веселошам, як той, хто від землі

Відірваний, до неї повернувся.

М е р і

(співає)

Ще недавно, наче рожа,

Сторона моя цвіла;

У неділю церква божа

Завжди повною була;

Безтурботних діток в школі

Долинали голоси,

І виблискувало в полі

Лезо гострої коси.

Зараз церква запустила;

Школа замкнена давно;

Хлібна нива перезріла

І осипалось зерно;

І село, мов попелище,

Сиротиною стоїть —

Тихо скрізь — лиш кладовище

Не пустіє, не мовчить.

Щохвилини мертвих носять,

А вуста людей живих

Безнадійно бога просять

В рай забрати душі їх!

Щохвилини смерть-примара

Цей продовжує абсурд,

І могили, як отара,

Тісно туляться у гурт!

І якщо мене могила
Вже чекає на путі,
Ти, кого я так любила
У короткому житті,
Я молю: не наближайся
До труни, коханий мій,
Вуст безкровних не торкайся,
Краще осторонь постій.

І залиш село відразу,
В той же день його покинь.
Пережди хоч рік заразу
І душею відпочинь.
І коли хвороба схлине,
Ти відвідай бідний прах;
А Едмонда не покине
Дженні навіть в небесах!

Г о л о в а

Задумлива і щиросердна Мері,
Ми дякуєм за жалісливу пісню!
В минулі дні чума така ж, напевне,
Відвідала і твій далекий край.
Тоді звучали зойки і квиління
На берегах потоків і струмків,
Що протікають весело і мирно
Крізь дикий рай шотландської землі;
І чорний рік, коли скосило стільки
Відважних, добрих і прекрасних жертв,
Лишив про себе пам'ять ненадійну
Хіба що у простій селянській пісні,
Сумній, але приємній... Далебі,
Ніщо так не печалить у розвагах,
Як звуки, що беруть за серце нас!

М е р і

Якби ж то я ніколи не співала
Ніде, окрім як дома, у батьків!
Вони любили слухати мене;
Мені і досі інколи здається —
Співаю біля рідного порогу.

Мій голос кращим був тоді, бо він
Був голосом невинності...

Л у ї з а

Нікому

Такі пісні тепер вже не потрібні!
Хоч є ще душі, що готові тануть
Від сліз жіночих, сліпо вірять їм.

Вона вважає, що слізливий погляд
Пасує їй — а думала б так само
Про посмішку свою, тоді, напевне,
Все б посміхалась. Вальсингам хвалив
Красунь північних співи: ось вона
І розстогналась. Я терпіть не можу
Шотландського волосся жовтизну.

Г о л о в а

Послухайте: я чую стук коліс!

Їде візок, наповнений мертвими тілами.
Негр управляє ним.
Ого! Луїзі млосно; а здавалось,
Що в неї в грудях серце чоловіче.
Але жорстокий ніжного слабкіший,
І дивний страх живе в душі безстрашній!
Хлюпни води їй, Мері, у обличчя.

М е р і

Ганьби і туги випадкова сестро,
Дай пригорну тебе.

Л у ї з а

(приходячи до тями)

Жахливий демон

Мені приснився: чорний, білоокий...
Він звав мене у свій візок. У ньому
Лежали мертві люди — й белькотіли
Жахливі і нечувані слова...
Скажіть мені: у сні це відбувалось,
Чи їхав він і справді?

М о л о д и й ч о л о в і к

Ну, Луїзо,

Розвеселись — хоч вулиця і стала
Для нас єдиним сховищем від смерті,
Притулком для бенкетів безтурботних,
Та знаєш, цей візок, страшний і чорний,
Усюди має право роз'їжджать.
Ми пропускають його повинні! Слухай
Ти, Вальсингаме: щоб спинити сварки
І вигадки жіночі, заспівай
Нам пісню, жартівливу і веселу,
Натхнену не шотландською журбою,
А буйну і живу, вакхічну пісню,
Народжену під дзвін киплячих чаш.

Г о л о в а

Ні, краще я вам заспіваю гімн

На честь чуми, — я написав його
Вночі, коли ми з вами розпрощались.
Мені бажання дивно римувати
Прийшло уперше! Слухайте ж мене:
Для пісні голос мій хрипкий підходить.

Г о л о с и б а г а т ь о х

Цей гімн на честь чуми! Давайте слухать!
На честь чуми! прекрасно! браво! браво!

Г о л о в а

(співає)

Коли розлючена Зима,
Як грізний вождь, веде сама
На нас згуртовані дружини
Своїх морозів і снігів,-
Назустріч їй тріщать каміни,
А з-за столів лунає спів.

*

Отак безжалісна Чума
Тепер іде на нас сама
І сподівається зібрати

Врожай небачений. А ти
Під стук могильної лопати
Що вдієш? Чим допомогти?

*

Як від бешкетниці Зими,
Замкнемось ми і від Чуми!
Під крики, жарти і куплети
В бокалах втопимо уми
І, знов справляючи бенкети,
Уславим вторгнення Чуми.

*

Є дивний захват у бою,
І у безодні на краю,
І в штормовому океані,
Між хвиль могутніх і пільми,
І у пустелі, в урагані,
І навіть в подиху Чуми.

*

Все, що загрожує й страшить,
Для серця смертного таїть
Незрозумілу насолоду,
Як у незвідане поріг!
Щасливий той, хто у негоду
Її в собі відчути зміг.

*

Отож, хай славиться Чума!
Нас не лякає смерті тьма:
З життям вже зведено рахунки!
І не вино з бокалів ми —
П'ємо дівочі поцілунки,
Можливо... сповнені Чуми!
Входить старий священик.

С в я щ е н и к

Безбожні і безсовісні безумці!
Ви дикими піснями і бенкетом
Злочинно глумитеся над спокоєм,
Який усюди встановила смерть!

Молюся я на похоронах кожних
Поміж блідих обличч на кладовищі,
А ваші співи й вигуки розпусні
Бентежать мир гробів — і навіть землю
Над мертвими тілами потрясають!
Якби жінок і стариків моління
Не освятили спільної могили, —
Подумати б я міг, що то чорти
Померлого безбожника шматують
І у пільму його зі сміхом тягнуть.

К і л ь к а г о л о с і в
Майстерно він розказує про пекло!
Іди, старий! іди куди ішов!

С в я щ е н и к
Я закликаю вас святою кров'ю
Ісуса, розп'ятого за нас,
Бенкет свій страхітливий припинити,
Якщо зустріти хочете на небі
Оплакані недавно вами душі.
Розходьтесь по домівках!

Г о л о в а
Ні! Вони
У нас сумні, а юність любить радість.

С в я щ е н и к
Невже це ти, той самий Вальсінгам,
Який тому три тижні, на колінах,
Труп матері своєї обіймав
І на її могилі побивався?
Ти думаєш, вона тепер не плаче,
Не квилить гірко десь у небесах,
Коли із жахом дивиться на землю,

Де син її в розпусті бенкетує,
Де він пісні співає безсоромні
Між молитов і стогонів людських?
За мною йди!

Г о л о в а

Навіщо ти приходиш
Мене вмовлять? Не можу, не повинен
Я за тобою йти: я тут тримаюсь
І розпачем, і спогадом страшним,
І повним усвідомленням падіння,
І нездоланим жахом порожнечі,
Яку у себе дома зустрічаю,
І новизною буйних цих бенкетів,
І звабною отрутою вина,
І ласками (пробач мені, Господь,)
Хоч грішного, та милого створіння...
Тінь матері не викличе мене
Звідсіль — вже пізно — чую голос твій,
Що закликає, — визнаю зусилля
Мене спасти... Старий, іди із миром;
Та хто з тобою піде — прокляну!

Г о л о с и б а г а т ь о х

О браво! браво! Маєш гідну відсіч!
Ось проповідь тобі! Пішов! Пішов!

С в я щ е н и к

До тебе закликає дух Матільди!

Г о л о в а

(встає)

Клянись мені, піднісши вгору руку,
Клянися перед небом, що навіки
У спокої залишиш це ім'я!
О, тільки б від очей її безсмертних
Сховати це видовище! Колись
Вона мене вважала чистим, гордим —
І у моїх обіймах знала рай...
Де я? Святе дитя любові! бачу
Тебе я там, куди мій грішний дух
Вже досягнуть безсилий...

Ж і н о ч и й г о л о с

Він безумний, —

Він марить про дружину, що померла!

С в я щ е н и к

Ходім, ходім...

Г о л о в а

Прошу, заради бога,

Залиш мене!

С в я щ е н и к

Врятуй тебе господь!

Прощай, мій сину.

Іде геть. Бенкет продовжується.

Голова залишається у глибокій задумі.

Переклад: Грязнов Олександр Андрійович